

МИХАИЛ САДОВЯНУ
ЕДИН МАЙСТОР И НЕГОВИТЕ
ХОРА

Превод от румънски: Иво Тодоров, 1980

chitanka.info

Миналата година през горещините моят съсед господин Михай си построи къща и хамбари.

Ходех много често при него. Намирах го в голямата градина на една полянка, до която стигах по алея с липи. Овошките около нас хвърляха дебела сянка, а в края на градината, дето имаше диви дървета, злобно се смееха свраки или кротко си свирукаха авлиги.

Ние наблюдавахме спорните движения на работниците и разговаряхме. В моменти на мълчание чувахме тракането на щъркелите или острите звуци на рендето, които се смесваха с шегите на работниците. Когато не се чуваха и те, наставаше пълно безмълвие, като в отдалечени пустинни места, и само сънният шепот на градината от време на време долиташе до нас.

Работниците се бяха оттеглили в някой ъгъл на бараката, за да похапнат и починат. В тези мигове на тишина моят съсед обичаше да ми говори за къщата, която градеше там, в края на града.

— Най-напред — казваше ми той — исках да направя къща от греди, каквито са правели и нашите родители. Искан да имам едно спокойно гнездо и стопанство като в добрите времена...

Историята с плана на къщата бе доста интересна. За да има къща по мерак, съседът отишъл в Букурещ и потърсил архитект. Намерил. Казал му болката си, дал му всички разяснения. Чудесно. Архитектът му обещал скица на плана в „румънски стил“. Скоро му показал една хубава къщичка с градинка, като за столична махала.

— Трябва обаче да я направиш от тухли... — казал архитектът с усмивка.

Но усетил несъгласие, побързал да пресече възраженията на съседа ми:

— Ако на днешно време искаш да имаш хубава къща, трябва да я направиш тъй, както аз ти казвам...

Господин Михай обаче бе чуден човек. Имаше си свой вкус и искаше да го задоволи. Искан да си направи дървена къща. Но планът на една дървена къща си има „някои мурафети“, които не се учат в училище. Затова съседът се върнал в нашия град и потърсил нашия единствен „инженер“, един възрастен човек, с „малко образование, но с голяма практика“. Както му казал господин Михай, така направил скицата. След като получил плана — в това отношение инженерът се

представил много добре, — при моя съсед дошъл един майстор дърводелец, селянин от едно близко село.

— Слушай, човече — казал господин Михай, — искам къща от греди. Можеш ли да ми я направиш?

— Ще я направим, защо не?

— Тогава слушай какво искам аз: аз искам такава къща, каквато е показана на този план... с шест стаи... разпределени по специален план...

— Дай да видя плана, господине — казал майсторът.

Господин Михай му подал чертежа, но го попитал с недоверие:

— Ама разбираш ли от планове? Знаеш ли четмо и писмо?

— Не знам четмо и писмо, господине, но един план все ще разбере, нали съм работил на големи къщи и църкви...

Селянинът взел плана и дълго го гледал. Господин Михай се доближил до него и подробно му обяснил всичко, показвайки и с пръст. Говорел, показвал по два пъти и питал човека дали разбира.

— Разбирам, господине, виждам аз какво ти трябва... На тебе ти трябва къща на стопанин...

— Точно така, и да ми я направиш, както е показано на този план.

— Добре, господине, ще я направя — отговорил майсторът. — Ама тука, откъм север, няма ли да направим навес? В плана няма. Но една къща от греди има нужда от навес срещу големите дъждове и зимните бури.

— Така е — казва господин Михай и неуверено клати глава, — трябва навес към север.

— Там — продължава селянинът — се събират много неща от домакинството, като в килер; там стои и стълбата за тавана. В плана стълбата е показана отвън, на южната страна. По-добре е да бъде под навеса.

— И това добре — издумал моят съсед.

— Има още нещо, господине, за разпределението на стаите... Ще направим както е по-добре и по-изгодно.

— Всичко това стана през зимата — разправяше ми съседът. — Щом се запролети, майстор Гица пристигна с хората си на работа. Но преди да започне, дойде при мен и ми подаде един лист хартия, върху който бе начертан планът на къщата, така както го бе разбрал той. На

този план майстор Гица бе имал смелостта да поправи на две места моя „инженер“. Линиите бяха изтеглени с оловен отвес, забележките бяха написани от неумелата ръка на някое от децата му, но въпреки това аз разбрах какво искаше моят човек и ми се стори, че е прав... Ето планът... Заповядай! (И господин Михай извади от джоба си един лист хартия и го разгъна на коляно.) Нито аз, нито „инженерът“ бяхме видели, че само с една дребна промяна на линиите разпределението на стаите ставаше по-добро... Не знам, може би инженерът да си е имал съображения, но на мен ми се струва, че майстор Гица има право... Ти какво ще кажеш?

Аз не казвах нищо. Гледах учуден грубата скица на основите, фасадата и едната страна на къщата. Върху листа, с букви на първолак и с твърде странен правопис, е написано: „лице на къщата“, „страната откъм града“ и др. На покрива на къщата бяха начертани два комина, от които излизаше гъст и дебел пушек като от изригнал вулкан. Гледах тази наивна рисунка и се усмихвах, но все пак това бе план на къща.

— Ето тук са поправките... Аз викам, че той бие „инженера“ — прочувствено каза моят съсед. — Ти какво ще кажеш?

— Какво да кажа аз? Съгласен съм с теб. Бие го... — Аз не можех да се нагледам на скицата, направена с въглен и с оловния отвес на дърводелец.

— Ето как се губят големите инженери и архитекти — казах аз философски на моя съсед. — Майстор Гица дори не знае да чете и пише...

— Майстор Гица започна работата. Оставих го да работи както си иска — казваше ми съседът. — Понякога идва с някоя малка поправка, с „нов план“, както казва той, аз го оставям да я направи и виждам, че не излиза лошо... Първо направи основите...

— Какви основи?

— Основите на къщата: дълбоки основи, с камъни от кариерата и с вар. Чудно ли ти се струва?

— Разбира се, нали той не е зидар.

— Въпреки това той изгради основите и аз останах доволен. Ако се учудваш, ще ти кажа, че след като издигна дървения скелет на къщата върху основите и закова гредите, след като вдигна и направи лепежа, Гица изгради оджаците от основите до върха на покрива, онези оджаци, от които излизаха дебели пушеци на неговия план; и

след като ги измаза грижливо, започна с хората си да боядисва гредите... Сега пак той прави таваните с вар и пясък... В началото ми казваше, че ако има време, ще постави и ламарината върху покрива... И така го гледам цялото лято, ту с тесла и трион в ръце, ту със синя престилка и зидарска мистрия, ту опръскан с боя и с изцапани ръце като същински син на Израел, защото в нашия град само евреите се занимават с този занаят...

* * *

След тези разговори със съседа ми се стори, че дървената барачка, в която се подслоняваха работниците селяни, заслужава по-голямо внимание. Приближавах се към нея привечер, когато езиците на огъня потрепваха и осветяваха събраните селяни, насядали в кръг на земята около него.

Котлето с мамалига къкреше тихо, окачено на катрач над пламъците. По полицките в бараката бяха наредени паници, гърнета, лъжици и разни продукти. В ъглите имаше по някое сандъче или долапче, които стояха затворени по време на дъждовете. Говорех с моите хора, разпитвах ги и малко по малко научавах за всекиго по нещо.

Майстор Гица Андроаеи беше още млад човек, с червендалесто лице и зелени очи. Ходеше облечен по селски, спретнат и много чист. Говореше кротко и меко. Нищо особено нямаше във външния му вид.

Беше добър стопанин в селото си и имаше едно голямо желание: да се сдобие с повече земя. Малкото земя, която имаше, обработваше добре, тореше я; около къщата си бе направил овощна градина. Заради „теснотията“, в която се намираше, той излизаше на работа с пукването на пролетта и строеше къщи и пристройки.

Докато работеше със своите седем-осем души, не го чух нито веднъж да повиши глас. Ходеше наляво-надясно, мереше, тъкмеше; хората му го слушаха и без да мъркат, изпълняваха нарежданията му. Впрочем заради знанията и уменията му другите го наричаха „господин Гица“.

Майстор Гица имаше и нещо като счетоводител; Йон Бърляну, пъргав момък с червена като огън коса. Беше най-духовитият сред

работниците. Непрекъснато тълкуваше думите и надминаваше всички по шеги и разни истории. Сядаше на земята, поставяше на коляно протегнатата му от Гица Андроей тетрадка с черни корици, наплюнчваше дърводелския молив и почваше да пише.

— Запиши сметката за тавана — казваше му със спокоен глас майсторът. — Сто и петдесет квадратни метра...

И Йон Бърляну бавно записваше сметки в квадратни метри, сметки в кубически метри. Майсторът смяташе наум, а той ги записваше. Понякога и аз смятах, проверявах и гледах учуден през рамото на Бърляну цифрите в тетрадката.

— Така е сметката... — казваше с тих глас майстор Гица и ми се усмихваше.

След като привършеха, Гица проверяваше дали приборите са измити и подредени на лавиците; после засилваха огъня със съчки и Бърляну започваше да чете от „Александрия“ или от „Геновева“, които им бях подарил, а другите, насядали в кръг, слушаха внимателно и пушеха дебели цигари от лош тютюн.

Сред работниците бе и един по-голям брат на майстора: казваше се Думитру. Неговото стопанство вървеше по-зле, макар да бе дошъл от доста време на тоя свят. За себе си казваше: „Дал ми е господ един талант...“ Обичаше чашката. А иначе бе сръчен и умееше да работи всичко, което започваше Гица. Освен това в къщи си имаше ковашки мех и инструменти, та част от необходимата за къщата и пристройките железария бе направил сам през седмиците, когато времето бе лошо.

— Какво да правя, господине? Стегна някоя каруца, направя някоя и друга скоба и панти, че иначе не може, малко земя имаме... От всичко разбираме по нещо.

В бараката имаше и един бивш „машинистър“, Теодор Манолаке. Той беше възчерен човек, с проядено от сипаница лице, мътни очи и вечно разчорлена коса. Окаян клетник сирак, израсъл сред чужди хора, той бе усвоил майсторлъка на водениците. Беше мой стар познат. Преди една година го знаех като „механик в мелница с бензинов мотор“, със съответното свидетелство, на една от многото нови мелници, направени напоследък в нашия край.

Немците, които не знаеха думица румънски, монтираха мотор от двайсет конски сили. Собственикът на мелницата бе довел този Тоадер, неграмотен и рошав, и го бе накарал да се разбира с немците

чрез знаци. Не ти е работа как се разбираха. Немците си заминаха, а Тоадер Манолаке остана при мотора. Поддържаше го, чистеше го, продухваше клапаните му, въобще вършеше цялата работа на един механик. Носеше френски ключ, чукове и куки като същински немец. Той обслужваше и мелницата, въртеше камъните и мелеше брашно на хората. На края на преводния ремък бе сложил един каиш и точило, та остреше брадвите и теслите на стопаните. Че и друго направи: разглоби и поправи няколко машинки за кафе на едни търговци, които бяха дошли да смелят жито, макар че като див селяк, какъвто си беше, за пръв път пипаше с ръка подобни предмети на цивилизацията. И други работи бе правил той, заради което селяните от околиците села го нарекоха „Мехалника“.

Когато собственикът разглоби мелницата и я изпрати към пощастливи краища, Тоадер се прибра в къщи, грабна триона и теслата и захвана дърводелство.

И един кундурджия имаше сред дърводелците на майстор Гица — Костан Герасим, висок, слаб и тънък човек. През свободните вечери сядаше по турски, вадеше от торбата една кожа, нагласяваше я, опъваше я и захващаше да точи костурите си.

Веднъж го попитах:

— Ти кога си учил кундурджийство, Костане?

— Е, господине, като малък си играех и правех кундури от картон.

— Какво? Не си ли учил при майстор?

— Не съм — отговори ми малко засрамен Костан. — Само отидох веднъж при един майстор в града и той ми скрои един калъп. После лека-полека сам си направих инструменти. През зимата правех чизми на хората, ама откак съм се преместил в Поколени — ново село, с малко стопани, — нямам какво да правя с моя занаят... Само от време на време изваждам инструментите, да не забравям.

— Виж, господине — каза Йон Аргир, като протегна едни огромни чизми, — Костан ми ги направи...

С по-беден дух сред тях ми изглеждаше един дребен човек с мрачно лице. Ходеше кротко и падаше малко темерутин; приказваше малко и глухо, а вечер се оттегляте в някой ъгъл. На прякор му викаха „Бурсука“. Сякаш предъвкваше горчиви мисли в усамотението си.

— Мисли за борчовете, които има към чокоина — казваше със смях червендалестият Йон Бърляну.

Един ден майсторът беше в добро настроение и донесе на хората си малко пиене. В ъгъла на бараката огънят лумна по-живо, гласовете станаха по-весели, а после неочаквано се чу цигулка и гълчавата се умири. Приблжих се и видях, че Бурсука свири в забутания ги ъгъл. Изтръгваше от струните нещо бавно и тъжно. Другите го слушаха и лицата им се очертаваха бледи и замислени на светлината на огъня. Някой протегна на свирача чашка и песента секна. Когато засвири отново, лъкът затрепка по-живо върху струните и скоро се понесе жива и бърза мелодия.

Нечии глас радостно се извиси. За миг думите се смесиха. После един глас каза: „Идва господинът!“ Настана тишина.

— Защо спряхте? — попитах аз, като се приближавах.

— Ей така, само с цигулка не върви... — отговори майстор Гица. — Язык, че Костан не си е донесъл флигорната. Щеше да излезе едно хоро.

Обърнах се учуден към Герасим:

— Какво, Костане? Не си ли само кундурджия? Ти си и музикант?

— Ами че, господине, преди, когато живеех в Ботещ, един капрар от музиката се уволни. На кларнет свиреше. Един път ни каза на неколцина да се научим да свирим и да направим музика. Започна той да ни учи, селският даскал ни показа и *ноте*, кое е *а*, кое *бе*... мъчих се една зима и се научих на *флигорна*. Не ми трябваша вече *ноте*, карах си по-добре на ухо.

— Значи, и ти си свирил в музиката на Ботещ?

— Да, господине, на много сватби и кръщенета съм свирил. После, като отидох в друго село, се отказах. Сега свиря само като ми се доще. След време се пръснаха и другите.

Ботещката музика бе вдигнала голям шум преди няколко години в селата около границата. Флигорна, кларнет, хеликон, цигулки, чинели и тъпани обикаляха с голям шум селата по празници. Това бе наистина ужасяващо и учудващо. Най-вече тъпанът се чуваше много надалеко. Също като Костан, и аз не съжалявах, че музиката бе разпусната, защото я бях слушал няколко пъти през живота си и никога не ще я забравя.

* * *

Много пъти се отбивах за дълго в бараката сред градината, докато построиха къщата на съседа. Оpozнах отблизо всички тези кротки и работливи хора. Бяха напуснали бедните си стопанства в селата и дошли в града, за да спечелят по-леко някоя и друга пара. Въпреки това съжелявах много, че нямат земя. Печалбата от занаята, изглежда, не ги утешаваше.

— Господине — казваше майстор Гица, — човек без земя не е човек... Не можем ние да живеем без земя и без добитък. Земята ни е като родна майчица...

За земята и за нивите говореха с някаква особена нежност, която ме трогваше и вълнуваше. Земята бе тяхната любов и цел в живота; земята беше любовта на техните родители и прадеди.

Като опознавах отблизо тези случайно събрани хора, тези живи „документи“, аз се замислях за много неща.

Най-напред си помислих, че благородните качества на нашия народ, за които говореха просветените умове, не са измислици и легенди. После си помислих, че добре ще е тези живи документи да бъдат проучени от ония писачи, които не излизат от кабинетите си, от онези, които говорят, че простолюдието е неосъзнато, от онези, които без време се ужасяват от селското невежество. Има какво да се поучат и тези, които мислят, че „избавлението ще дойде от занаятите“; моите живи документи доказваха, че сред народа живее един велик учител и той учи, когато му дойде времето; този учител е нуждата с нейните железни нокти. И накрая, хората на майстор Гица ми разкриха в истинска светлина тези, които олицетворяват на село държавата с нейната власт, култура и цивилизация: тези селски книжовници могат да бъдат поставени редом с най-черните злосторници... Държавата и нейните представители са враговете и мъчителите на нашия народ...

До късна есен хората на майстор Гица работиха в градината на моя съсед. Когато есенният вятър започна да отнася листата, те развалиха бараката и се разотидоха по селата си... Оставиха хубави и весели постройки, като крепост срещу зимата, а те отново навлязоха в непознатия мрак, там, където никой не иска да надникне.

1912 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.